

Projekt i Aarhus går nye veje i forhold til utilpassede og kriminalitetstruede unge (13+)

Projekt "På Rette Vej" har vendt den gængse pædagogik om inklusion af voldelige, kriminalitetstruede og misbrugende unge på hovedet – i stedet for specialtilbud sammen med andre utilpassede unge bliver de unge tilbudt individuelle forløb. Projektet udvikles løbende i et samarbejde mellem PPR og Socialforvaltningen. Dette er en artikel om erfaringer fra praksis.

Af Jette Petersen, psykolog i "På Rette Vej", Specialist i Klinisk Børnepsykologi, Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, Børn & Unge, Aarhus kommune og Peter Lauritzen, leder af skoledelen i "På Rette Vej", ansat på døgninstitutionen Bøgholt og Mini-institutionerne, Aarhus kommune.

Vi ved at udvikling af antisocial adfærd, hænger tæt sammen med samvær med andre med antisocial adfærd (Carr 2006). "På Rette Vej" tager derfor udgangspunkt i, at de unge bliver undervist alene, de kender ikke hinanden og undervises forskellige steder i byen. Vi har ikke egne lokaler, og vi har ingen fast adresse. Målet er hurtigt at få dem tilbage i skole- eller uddannelsessystemet. Selvom inklusion lige nu er mainstream, bliver vi nødt til for en periode at ekskludere disse elever, netop for at få dem inkluderet på længere sigt. Vi arbejder på at få skuldrene ned på dem, få dem til at se og forstå sig selv og deres fremtid. Vi hjælper dem og deres netværk i en selvopdagelsesproces, hvor de finder svar på spørgsmål som: "Hvem er jeg og hvad vil jeg med mit liv?" "Skal jeg fortsat være en slagsbror, vælte borde, stjæle, ryge hash, pjække og være in-

aktiv? – Eller vil jeg noget andet med mit liv?" Vi arbejder på at fortælle en ny historie om den unge (White 2007) uden brug af fysiske magtanvendelser.

"På Rette Vej" er et alternativt helhedstilbud for unge, der har brug for noget helt særligt. Der er 8 pladser. Der er tale om 8 individuelle projekter, der kører sideløbende. De unge bor hjemme og modtager et skoletilbud, en arbejdspraktik og et fritidstilbud. Vi har nu haft 51 skoleelever (41 drenge og 2 piger) indskrevet i tilbuddet "På Rette Vej". Gennemsnitalderen er 15 år. De 43 er udskrevet igen efter gennemsnitligt at have været indskrevet i 10 mdr.

37 ud af de 43 udskrevne elever overgik til folkeskolen, typisk specialklasse, ungdomsuddannelse, arbejdspraktik eller ordinært arbejde. Det svarer til 86%.

Forfatterne til artiklen er de to eneste gennemgående personer, de har begge været med siden start og har begge fulgt alle indskrevne unge.

Hvorfor "På Rette Vej"?

Udgangspunktet for opstarten af "På Rette Vej" har været, at vi i visitationsarbejdet bemærkede, at en gruppe unge, som vi havde visiteret til en specialklasse, relativt hurtigt vendte tilbage i visitationsbunken med anmodning om en ny placering. Det var typisk store drenge (13+) med adfærdsforstyrrelser, som ikke kunne hjælpes på normal vis, nemlig ved at give dem tilbud der tog udgangspunkt i eventuelt underliggende vanskeligheder som ordblindhed, ADHD, talevanskeligheder, kontaktforstyrrelser mv. (Petersen 2006). Det var drenge, der havde opgivet. Drenge, der havde valgt den afvigende udvikling, typisk med en voldsom adfærd, kriminalitet og misbrug, og som slet ikke ville finde sig i opdragelse og undervisning i jævnaldrendes påhør og ikke var bange for at tage kampen op med lærere, pædagoger og forældre, og som bare gjorde, hvad der passede dem. Vi havde fra tidligere sager erfaret, at disse drenge kunne have brug for en pause fra jævnaldrende; ikke kun i undervisningsdelen, men også i fritiden, der var altså brug for, at de kunne få et tilbud om eneundervisning.

Ideen om at skabe et kvalificeret, indrammet og omsorgsfuldt frirum med et højt aktivitetsniveau opstod og udviklede sig til projektet "På Rette Vej". Projektet skulle tage form som et kvalificeret "frirum", hvor der var tid til de udsatte drenge, der gennem de-

res opvækst havde været ude for mange og svære svigt samt skolenederlag. De turde tydeligvis ikke mere tro på, at nogen ville dem det godt, eller i det hele taget kunne hjælpe dem. Drengenes behov for et stærkt individuelt tilrettelagt tilbud har ikke været til at tage fejl af. Et tilbud, hvor optimal indramning, støtte og tæt guidning fra ressourcestærke voksne, var til stede. Voksne der kunne vise dem vejen tilbage til normallivet. Så selvom vi som udgangspunkt er tilhængere af inklusion, kan vi i arbejdet med denne målgruppe, blive nødt til i en periode at foretage en segregering, hvis vi vil undgå, at næste stop bliver sikret institution eller ungdomssanktion.

Overordnet beskrivelse af tilbuddet

"På Rette Vej" er et samarbejde mellem Socialforvaltningen, Pædagogisk Psykologisk Rådgivning og Bøgholt og startede i Aarhus Kommune i oktober 2008. Der ydes individuel tilrettelagt eneundervisning, arbejdspraktik og kontaktpersonsordning, samt månedlige netværksmøder mellem det private netværk og det professionelle netværk. For som Alan Carr har udtrykt det "Enhver indsats, som ikke er samordnet, er ligegyldig".

Den unges massive samvær med voksne ressourcepersoner i arbejdspraktikken, kontaktpersonsordningen og eneundervisningen samt det månedlige møde mellem de professionelle sammen med forældrene og den unge – er hjørnestenene i tilbuddet. Metoden afstedkommer en indramning og omsorg for den unge, som vi tror disse unge har brug for og udvikler en til-

gang i netværket hvor respekt, optimisme og venlighed i forhold til den unge tager over.

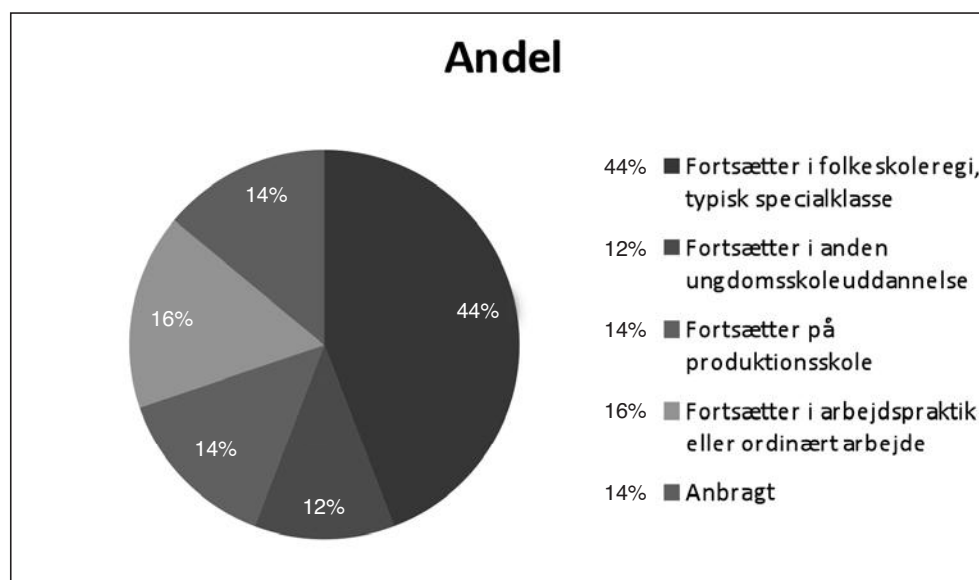
På Rette Vej (PRV) har nu været under udvikling i godt 6 år. Vi lægger skinnerne, mens vi kører, og vi lægger dem selv. Vi tilpasser til stadighed tilbuddet til de organisationsformer, strukturændringer og den lovgivning, som vi her og nu skal arbejde under, og vi har ladet os inspirere af forskning, andre programmer, egne erfaringer og især af Ungdomskommissionens betænkning 1508 "Indsatsen mod ungdomskriminalitet" fra 2009. Her foreslås i afsnit 2.2.1.6 "at brugen af familierådslagning og netværksmøder i forhold til kriminelle unge og kriminalitetstruede børn og unge øges og systematiseres med behørig respekt for den enkelte families ønsker, behov og ressourcer" og i afsnit 2.2.1.13 foreslås, at

det pålægges "kommunerne at have et tilbud om støtte fra en mentor til kriminelle eller kriminalitetstruede børn og unge, der vurderes i særlig grad at have behov for en stabil, positiv voksenkontakt."

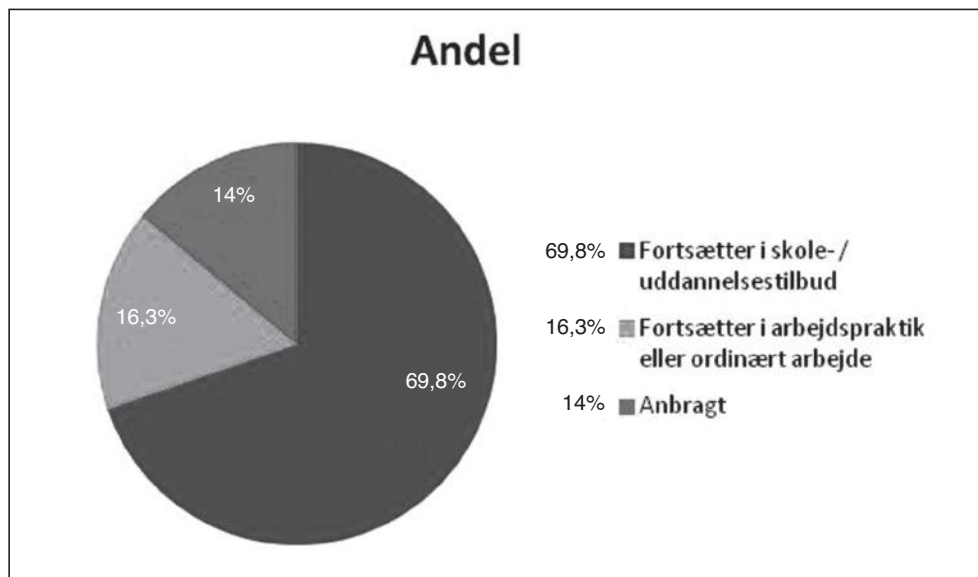
Udslusning og resultater

Af de 43 unge vi nu har udskrevet januar 2015, har 37 ud af 43 (86%) tilegnet sig de personlighedsmæssige kompetencer og kvalifikationer, der er nødvendige, for at de igen kan begå sig rimeligt blandt jævnaldrende i skole- og uddannelsessystemet, i en arbejdspraktik eller på et ordinært arbejde. De er langt hen ad vejen blevet i stand til at overholde aftaler, møde til tiden og at begå sig i sociale relationer på en fornuftig og ordentlig måde.

De sidste 6 ud af 43 (14%) endte med at blive anbragt.

Figur 1 – Resultater af udslusning fra På Rette Vej (PRV)

Figur 2 – Andel aktive i uddannelses- eller arbejdslivet

Som det fremgår af modellen fremkommer følgende nøgletal:

19 ud af 43 (44%) udskrives til folkeskoleregi, typisk specialklasse

5 ud af 43 (12%) udskrives til anden ungdomsuddannelse, f.eks. EGU og Teknisk Skole

6 ud af 43 (14%) udskrives til produktionsskole

Dvs. 30 ud af 43 (70%) udskrives til skole- eller uddannelses tilbud efter PRV

7 ud af 43 (16%) udskrives til arbejdspraktik eller ordinært arbejde efter PRV.

Dvs. 37 ud af 43 (86%) udskrives til enten skole-, ungdomsuddannelse, arbejdspraktik eller ordinært arbejde efter PRV.

6 ud af 43 (14%) blev anbragt.

Metoder

Udviklingen gennem de forløbne år har ført til det, vi ser, som to sideløbende spor: Et aktivitetsspor og et motivationsspor.

Den sociale støtte, der etableres gennem tilknytningen til ressourcestærke voksne i skoledelen, i praktikken og i kontaktpersonsordningen (Berliner & Soberón 2011: 289), har vist sig meget effektiv i forhold til at fremme de unges udvikling af bæredygtige relationer mellem dem selv og deres omgivelser.

De unge bor hjemme og holdes tæt på deres familie i et forsøg på at forankre dem der, hvor de hører til. Det handler for os om at tage afsæt i det lokale netværk bl.a. inspireret af den community psykologiske interventionsform, som beskrevet hos Møller Petersen (Møller Petersen 2011: 414). Derudover har en jeg-støttende, klientcentreret samtaleform inspireret af Carl Rogers (Rogers 1951) og Kognitiv Adfærds Terapi (KAT) inspireret af Paul Stallard (Stallard 2007) vist sig at være givende.

I PRV tages udgangspunkt i den unge som en ligeværdig samarbejdspartner, hvis ønsker og behov tages alvorligt, således at den unge bevarer sin autonomi og vigtigst af alt får et ejerskab til sin egen udvikling. Dette fremstilles af Villadsen som et vigtigt aspekt i arbejdet med udsatte individer (Villadsen 2003:204).

I PRV regnes alle unge for at være "i orden", selv om deres handlinger i en periode ikke er det. Vi tror på, at det nytter at give dem indflydelse og ansvar, fordi de dybest set har et ønske om at være helt almindelige unge mennesker.

Desuden fokuseres på at forankre tro på en god fremtid og roen til at opnå den. "Håbet" har stor betydning i svære og belastende perioder (Snyder et al, 1991 i Seligman 2004), derfor lægges vægt på at facilitere rum for den unge til at opbygge en tro og et håb på, at det vil lykkedes.

Motivationssporet

Motivationssporet tager sit afsæt i månedlige møder, hvor såvel det private netværk som det professionelle netværk er aktivt deltagende. Vi gør det klart for forældre og evt. andre i familienetværket, at vi ser dem som en del af en løsning og ikke som en del af et problem (Stallard 2007:101). Siden PRV's start er krav om borgernes inddragelse desuden blevet skærpet, og i dag stilles der krav om, at man i kommunerne skal overveje, hvordan der kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk (Lov om Social Service: kapitel 11), ligesom serviceloven lægger op til at opgaver og tilbud, der omfatter børn, unge og deres familier skal "udføres i samarbejde med forældrene og på en

sådan måde, at det fremmer børns og unges udvikling, trivsel og selvstændighed". (Servicelovens § 19, stk.3)

I "På Rette Vej" møder langt de fleste forældre op hver gang. De fleste forældre er overrasket over, at se den unge tage aktiv del i et møde, hvor så mange voksne er til stede og for de flestes vedkommende, er det første gang, de hører deres barn selv tage stilling og ansvar for uddannelse og arbejde.

Jette Petersen er psykolog på projektet, og hun fungerer normalt som mødeleder på de månedlige møder. Det har derfor været naturligt, at det er blevet den psykologfaglige tilgang, der har været bærende.

Møderne afholdes med en kendt, tryk og fast rutine. Hver gang gennemgår vi de enkelte elementer i projektet og dermed den unges "hele" livssituation: skolen, arbejdspraktikken, fritiden og hjemmelivet. Den unge opfordres til selv at fortælle om, hvordan han ser sig selv i de forskellige sammenhænge. Vi tager udgangspunkt i det, der fungerer, og inddrager så den unge i, hvad der skal være næste skridt. Kriminalitet, søvnproblemer, fremmøde, selvværd, kammeratskabsproblemer, misbrug, kærestes, gruppepres, kost, sengetider er alle temaer, der ofte drøftes på møderne. Der er således tale om emner, der vedrører de unges livsduelighed i deres hverdag.

Samtalerne med de unge foregår sammen med en gruppe af betydningsfulde voksne og så godt som aldrig som individuelle terapeutiske samtaler. Der har dog i flere forløb også været samtaler med psykologen mellem netværksmøderne. Ved disse samtaler er der dog ofte en forælder eller en lærer tilstede. Ideen med at lade en anden

voksen deltage ved samtalerne er, at flere efterfølgende kan følge og bistå den unge i processen.

Det vægtes at der:

- Tales med og ikke om den unge
- Og at
- Processen er sammen med og ikke for den unge

Samtaleformen handler først og fremmest om at få udviklet den indre motivation for forandring hos den unge, hvilket indebærer respekt for, at forandring i adfærd er et valg den unge i sidste ende selv skal træffe. De unge vil typisk både tiltrækkes og frastødes af en sådan forandring. Der vil være både fordele og ulemper ved en forandring, og det handler om at give sig tid til at udforske denne ambivalens. I kraft af at betydningsfulde voksne deltager i de tilbagevendende samtalesekvenser og betragtes som medbehandlere, er der flere til at støtte den unge mellem samtalerne (Petersen Møller 2011: 411) (Mortensen, Stærmose og Vestergaard 2008). Dermed bliver motivationssporet også miljøterapeutisk og foregår der, hvor den unge lever sit liv og skal forankres.

De voksnes opgave bliver at sørge for en støttende ramme omkring forandringen og at indgå i et partnerskab med den unge. Den unge sættes derved i stand til bedre at forstå sine problemer og opdage alternative måder at tænke og opføre sig på. De lærer at se uoverensstemmelse mellem det sted, de er nu og det sted, de ideelt set kunne tænke sig at komme.

Motivation for at foretage ændringer skal helst komme fra den unge selv,

men det er klart, at forældrenes ønsker og håb for deres unge ofte er en ikke ubetydelig faktor. Det forsøger vi at bruge positivt, for vi ser heldigvis, at langt de fleste unge gerne vil have glade og stolte forældre. Vi forsøger samtidig at undgå provokerende og konfronterende modstand. Vi benytter os af aktiv lytten og forsøger at tydeliggøre og forstærke tegn på, at den unge tror og håber på, at det er muligt at ændre på tingene. Samtalen bliver dermed en selvopdagelsesproces, en revurdering og en vejledt opdagelse, der motiverer den unge (Paul Stallard 2007).

Når flere faggrupper og det private netværk er samlet, kan samtalerne ikke altid forløbe uden mislyde. Der er i PRV ingen manual som i andre manualbaserede programmer, men det er også her, det kan blive spændende og lærerigt, både for de professionelle og for den unge der ser, at de voksne, som betyder allermost for ham, kan snakke sammen og støtte ham, selvom de griber det forskelligt an og måske ligefrem er uenige. Uenigheder kan desværre i enkelte tilfælde tippe over til ubehageligheder, trusler mv. der selvfølgelig skal stoppes. Det kan være en stor udfordring at så mange betydningsfulde voksne, der alle har en relation til den unge, sidder til samme møde, skal samarbejde og selvfølgelig må ytre sig, men det er sådan virkeligheden ser ud for udsatte unge og deres familier. Der er mange instanser inddraget. Modsat er det fantastisk at opleve, når så mange mennesker omkring en ung trækker i samme retning, hvad der er langt det mest almindelige på vores månedlige møder.

Indenfor det sidste år har der udover ovenstående tilgang været afprøvet indi-

viduelle forløb med mentaltræning og mindfulness med henblik på angstreduktion og forankring af ro og tro på egne evner. Dette har givet positivt resultat, og drengene har taget overraskende godt imod indsatsen, der modsat den samtalebaserede kognitiv-terapi i højere grad er en tilgang, hvor psykologen giver den unge en oplevelse af ro og overskud.

Ved enkelte forløb har det desuden været nødvendigt med en større udredning og en indstilling til det psykiatriske system.

Aktivitetssporet

Aktivitetssporet består først og fremmest af undervisning, arbejdspraktik, klub og/eller fritidstilbud samt kontaktpersonsordning. Misbrugsproblemer, pjækkeri, vægring og flakken rundt i byen har ofte betydet, at disse unge har vendt op og ned på nat og dag. Denne gruppe af unge kræver derfor særlige ressourcepersoner i såvel undervisningen, arbejdspraktikken som fra kontaktpersonsordningen. Der er tilstræbt et højt aktivitetsniveau, hvor den unge møder ressourcestærke voksne, der er i stand til at stille op til et forpligtende fællesskab og en bæredygtig relation. De unge kan ikke selv bestemme, om de vil have undervisning, arbejdspraktik eller have kontaktperson; men de har stor indflydelse på, hvilket indhold der sættes ind med på disse tre felter.

Undervisningen:

I undervisningen peger skoleleder Peter Lauritzen på, at der tages udgangspunkt i det, de unge selv ser som deres stærke sider, eller det de aktuelt mener, de skal arbejde med. Lærerne udformer undervisningen på en måde, så eleverne

får lyst til at lære mere – også inden for områder, hvor de tidligere har givet op. Når de så er i gang og begynder at se fremskridt og måske tør begynde at sætte sig nye mål, så er det lettere at forstå, at der nogle gange må noget knapt så spændende træning til, for at den unge kan mestre det, han gerne vil. De fleste af de unge har brugt mange år på at lave så lidt skolearbejde som muligt, hvorfor der bruges en del tid på forventningsafstemning om niveau og drømme for eksamen, og i den forbindelse tages en del faglige test.

Undervisningsdelen veksler mellem en teoretisk skoleundervisning og en praktisk undervisning, hvor eleven, dels udvikler gode arbejdsvaner og praktiske færdigheder, dels stimuleres til at erkende behov for yderligere viden. Der undervises altid i dansk og matematik. Hertil kommer undervisning i engelsk og evt. andre fag, som giver mening i forhold til den enkeltes udvikling og vej tilbage til det almene system. Vi laver en individuel elevplan, hvor undervisningsmål og sociale mål beskrives, og der føres hver dag en omhyggelig fremmødeprotokol, der også fremlægges på netværksmødet.

En motiverende faktor er også, at de unge har mulighed for at tage dele af Folkeskolens Afgangsprøve, mens de er i PRV. For nogen er eksamensbeviset, det mest konkrete bevis på, at de har haft noget ud af deres skolegang. For andre er det en værdifuld træning på vej til en fuld afgangsprøve eller i deres vej ind i det almene uddannelsessystem.

Praktikken:

Den unge tilknyttes en praktikvejleder, som sammen med den unge finder

et egnet sted. En af motivationsfaktorerne er, at der udbetales arbejdsdusør for praktikken. Det er vigtigt, at praktikværterne ved, hvad de går ind til. Ofte er der blevet tildelt et vederlag til praktikværten som delvis kompensation for arbejdet med den unge.

Kontaktperson:

En kontaktperson har til opgave at støtte på områder, hvor den unge har det særlig svært. Det kan være med skolefremmøde, omkring praktikken eller et sundt fritidsliv i en klub, sportsklub mv. Der er tale om en svær

og vigtig opgave, som det nogle gange har vist sig nødvendigt at være flere om at løse.

Hvad siger drengene selv efter endt forløb?

Ali og Michael:

Jeg mødes med Michael og Ali 8 mdr. efter de har forladt PRV i juni 2013 efter endt skolegang. De har begge stadig kontaktperson tilknyttet og heldigvis den samme, for de to drenge er rigtig gode venner. Kontaktperson Per, som er tilknyttet PRV med flere af vores drenge

Figur 3. Illustration til en samlet forståelse af tilgangen i På Rette Vej

er også tilstede. I denne kontekst, et sted de to drenge selv havde bestemt, over en rullekebab, var jeg sikker på, at jeg ville få deres uindpakkede version at høre. Begge drenge var da også enige om at "Kommunen er noget lort – de siger, de vil hjælpe, og det bliver bare værre". Flere mindre feterende historier ruller sig ud, og vi forsøger at nærme os tiden i PRV.

Michael siger som noget af det første "De dømte mig alle sammen. Jeg skulle tage pisseprøver og jeg måtte ikke tage ud i "x" (belastet boligområde), der skulle være skema på, hvad jeg skulle hele dagen, kun i weekenderne havde jeg fri. Men der er en ting, jeg fortryder og det er, at jeg ikke fik sagt tak for hjælpen til lærer Lars i PRV, han er skyld i, at jeg fik min eksamen, det havde jeg ellers aldrig fået, og nu skal jeg på Teknisk Skole".

Michael har været i et utal af forskellige forløb og tiltag. I denne samtale var det tydeligt, at det var svært for ham at holde det ene forløb ude fra det andet, og da kontaktperson spørger om Michael også følte sig talt ned til af mig, da han var i PRV kom det prompte "Nej, det har jeg da også sagt på møderne, hun var den eneste, jeg ville tale med, hun dømte mig ikke". Han ser på mig og mindes med et stort grin den mindfulness-session jeg lavede med ham, hvor han slappede helt af. "Det var bare så fedt". Og da Per minder Michael om arbejdspraktikkoordinator Henrik fra perioden i PRV, er Michael heller ikke i tvivl om, at Henrik var en fin fyr: "Han blev ved og ved med at hjælpe med at finde praktiksteder, og selvom jeg havde svært ved det og ikke kunne overholde aftalerne, forsøgte han igen og igen". Michael afsluttede PRV med en fin afgangsprøve i

de skriftlige fag. Han blev udskrevet til Erhvervsakademiet, men det gik ikke og han blev hurtigt overflyttet til Produktionskolen, hvor han skal gå indtil sommer 2014, hvor planen er, at han skal starte på Teknisk Skole.

Ali bliver udskrevet til ordinært arbejde hos sin far efter PRV, men det gik ikke, og hurtigt blev han overflyttet til produktionsskole, og januar 2014 startede han på Teknisk skole og er glad for det. Ali kan den dag i dag stadig huske dagsordenen for netværksmøderne i PRV ordret. Han husker al den ros, han fik og synes i første omgang, at det var spild af tid: "Det var jo det samme hver gang", men han siger samtidig: Det var godt, at jeg selv var der, jeg var ikke "et stykke papir", I vidste hvem jeg var. Det var ligesom "en kæde" med alle de mennesker, de var der alle sammen og jeg fik billeder på, hvem de var, de talte med mig og hvis de ville spørge mig om noget, eller jeg ville spørge dem om noget, så skulle vi ikke vente eller lave et nyt møde, og jeg fik afsluttet min skolegang, for folkeskolen var noget lort, nej ikke Marianne, hun var sød."

Michael spørger Ali, om han kunne lide, at der var så mange voksne til de møder i PRV, for Michael synes, det var vildt stressende, Ali griner og siger, at det havde han da ikke noget imod, han fik jo en masse ros og han fik sin eksamen og fik hjælp til sin fritid.

Martin:

Martin er blevet 18 år. Han blev udskrevet fra PRV juni 2009 efter at have været indskrevet siden oktober 2008, han blev udskrevet til specialkasse, hvorfra han afslutter sin skolegang juni 2011. Martin har siden været i praktik hos og arbejdet for en cykelhandler,

fra november 14 starter han på uddannelsen som cykelmekaniker i et mesterlæreforløb.

Da vi mødes hos cykelhandleren, kan Martin dårligt huske mig, og heller ikke netværksmøderne siger ham noget i første omgang. Men hans lærer i projektet, Poul, ham husker han tydeligt. Og da vi får sat os med en is og begynder at snakke, så fejler hukommelsen ikke noget, og mere og mere kommer til i løbet af samtalen.

“Jeg havde jo allerede været i flere projekter inden jeg kom til Poul. Også nogen gode. Poul havde en god måde at gøre det på. Han er stille og rolig, og ville gerne lytte til mig. Vi tog meget ud, og jeg har altid været interesseret i natur og dyr, så det var fint. Selvfølgelig tænker man lige først, at det der eneundervisning, det er ikke ret godt, men det er faktisk meget godt, for man kommer ikke i de situationer, hvor man bare går ind i flokken og er med til at provokere en lærer eller mobbe en anden elev uden egentlig at tænke over det.....praktikken, det var det fedeste. Dem man var sammen med de påvirkede en, og fortalte om, hvordan tingene foregik på en god måde. Ikke kun om faget, men også sådan om samfundet”.

“Egentlig sagde jeg jo til ham UU-vejlederen, at jeg ville være tandlæge. For de tjener kassen. Og inderst inde vidste jeg jo godt, det ikke ville blive til noget. Men jeg følte virkelig, at han skar mig ned, med den måde han bare sagde “Det kan du glemme alt om med dine papirer”. Det er tydeligt, at Martin klart husker de gange, hvor han har følt sig talt ned til. Han snakker om, hvordan man måske kunne have forklaret ham

det på en anden måde, for han vidste jo udmærket, at det ikke var realistisk.

Martin fortæller også om sin kontaktperson, Anders, som han var rigtig glad for. Han var også en del af personalet i klubben, hvor Martin godt kunne lide at komme. Og hvordan det stille og roligt ophørte, fordi han ikke længere havde brug for kontaktpersonen.

Vi snakker så lidt om netværksmøderne, jeg minder ham om hvem, der deltog. “Det var vel ikke så slemt. Man sad jo mest og lyttede. Men man fik også lov til selv at komme med små forslag. Det kunne jeg godt lide”.

Martin blev udsluset til specialklasse, men fortsatte med klub, kontaktperson og praktik. Og så var det, at han opdagede, at han havde talent for at reparere cykler. “Jeg kunne godt lappe en cykel, da jeg startede, det tog nok en halv time. I dag kan jeg vel gøre det på 3 minutter”. Jeg spørger om han også er med til at sælge cykler. Svaret falder med stor selvtillid og et kæmpe smil. “Jeg laver alt hvad der foregår i forretningen. Og mange af dem, der henvender sig til mig, går da ud af butikken med en ny cykel”.

(navnene på de tre drenge er opdigtede)

Udfordringer

Det er klart, at et tilbud, der i den grad arbejder med hele den unges livsverden, støder på udfordringer. Det kræver et meget tæt og smidigt samarbejde mellem vidt forskellige professionelle og forældrene. De professionelle instanser har forskellige ledere, budgetter, kultur, sprog, overordnede målsætninger og forretningsgange. Der er således ikke én leder af “På Rette Vej”,

intet fast kontor, ingen matrikel man kan besøge. PRV er i højere grad en ramme for samarbejde. Vi forsøger løbende at have øje for dette ved at indkalde til rene samarbejds møder inden for de forskellige faggrupper, hvor lige præcis denne faggruppes arbejdskultur diskuteres i forhold til idegrundlaget for PRV med inddragelse af lederne for de enkelte faggrupper.

I startfasen havde vi løbende udfordringer med at finde lokaler. Undervisningen skal foregå tæt på hjemmet eller arbejdspladsen, men ikke på en skole. Det er nemlig ikke behageligt at sidde isoleret på en skole og modtage undervisning. Vi har aftaler fire steder i byen, i klubber og beboerhuse. Et sted til hver af de fire lærere, som hver står for undervisning af to elever. Det har været vigtigt for os, at "På Rette Vej" som udgangspunkt ikke er bundet til et fast undervisningssted. Vi vil undgå at sandede til, og undgå at de unge skaber indbyrdes og usunde venskaber, hvor de holder hinanden tilbage i udviklingen, i stedet for at udnytte relationen til de ressourcestærke voksne.

Det kan samtidig ses som en styrke i tilbuddet, at der ikke er én fast adresse. Udover, at de unge ikke møder hinanden, har det gjort samarbejdet bydende nødvendigt. Man har ikke haft et sted at placere den unge, imens man ventede på en arbejdspraktik, en kontaktperson eller en ledig lærer. En anden udfordring har nemlig været at have det fulde tilbud klar fra begyndelsen af forløbet. Skoledelen, arbejdspraktikken og kontaktpersonsordningen har ikke altid været klar på samme tid, og nogle gange har en eller to af delene manglet i opstartsfasen. Det

er som udgangspunkt ikke optimalt kun at starte op med skoledelen, da det for de fleste drenges vedkommende ligner det, de tidligere har fået tilbudt. Det opleves desuden som en skuffelse for drengene, der har set frem til arbejdspraktikken, hvis denne først går i gang 3-4 måneder efter skoledelen. Hertil kommer, at de unge har svært ved at acceptere kontaktpersonens rolle, de synes som oftest, at de sagtens kan selv, at de ikke har brug for en "barnepige". Derfor er det meget vigtigt at have både arbejdspraktikken og kontaktpersonen klar ved starten af forløbet. I modsat fald vil den unge holde på, at det ikke er nødvendigt senere at tilknytte en kontaktperson. Erfaringerne viser, at jo mere den unge har været omfattet af alle tilbuddets elementer fra dag ét, jo hurtigere går det at få de unge i trivsel, og i sidste ende videre i skole- og uddannelsessystemet.

En udfordring har også været, at undervisningen kun er ti lektioner om ugen, som loven påbyder. Forældrene er bekymrede for, om deres søn når at lære nok, og vi andre kan være bekymrede for, om de unge får for meget fritid til en uhensigtsmæssig adfærd. Det er krævende at blive undervist alene med en lærer i ti lektioner pr. uge. Læreren presser hele tiden, og så snart blyanten lægges, er læreren klar til at gå videre. I stedet for flere undervisningstimer satser vi stort på at få andre fornuftige aktiviteter i gang som arbejdspraktik, klub og fritidsinteresser. Så snart den unge er i trivsel og kan klare mere end 10 enelektioner, bliver de naturligt udskrevet til et andet undervisningstilbud.

Afslutning og perspektivering

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at den største udfordring har været at få de mange forskellige instanser til at samarbejde. De mange instanser har hver deres tilgang i arbejdet med udsatte unge, måder at motivere på, samtaleform mv. Vi er dog ikke i tvivl om, at de store møder, hvor vi sidder sammen **med** den unge og forældrene og dermed tvinges til at tale sammen, er en metode, der selvfølgelig er svær, men som betyder, at alle hører det samme og ikke mindst afstedkommer en langt mere venlig og optimistisk tone, end hvis vi ikke havde de unge og forældrene med. En sådan mere venlig og optimistisk tone ved vi er vigtigt, hvis vi skal nå de unge og deres familier og ikke mindst, hvis vi skal have dem til at samarbejde og møde op igen. Trods ovenstående udfordringer er vi nået længere, end vi havde turdet håbe på, målgruppen taget i betragtning. Det ville dog være interessant med en udefrakommende evaluering med henblik på videreudvikling og optimering af tilbuddet.

Af de første 43 udskrevne unge er 37 (86%) endt med at komme tilbage til uddannelsessystemet eller i erhvervs-mæssig beskæftigelse. Procentdelen er høj, da målgruppen består af unge, der har mange uafsluttede forløb bag sig. Vi ønsker forsat at videreudvikle "På Rette Vej" – særligt i forhold til det tværfaglige samarbejde, udvikling af inddragelse af det private netværk og behandlingsdelen. Ikke mindst for at forkorte indskrivningsperioden og optimere effekten af tilbuddet. Vores mål er at gøre gruppen, der fortsætter i skole- eller uddannelses tilbud større og

blive bedre i visitationsrunden til at finde de unge (14%), der senere ender i anbringelse, så de i stedet fra en start kunne have fået et endnu mere indrammende tilbud.

Overvejelser om en systematisk indlæring i forhold til vredeshåndtering og behandling i forhold til angstproblematikker, som en integreret del af tilbuddet, er så småt i gang. Det er blevet tydeligt, at disse drenges problemer med hensyn til f.eks. misbrug, indsovningsvanskeligheder og kontakt tilbunder i angstproblemer, traumatiske barndomsoplevelser og manglende mulighed for at finde en indre ro og tryk base. Dertil kommer en stigende opmærksomhed på disse unges almene sundhedstilstand, der tænkes specielt på D-vitamin mangel, som vi har set alvorlige eksempler på.

Udvikling af et efterværn, når vi stopper vores fælles indsats i "På Rette Vej", har løbende været på tale, og giver fortsat rigtig god mening. Vi kan være usikre på om effekten af vores indsats, der gennemsnitlig er på 10 måneder, holder over tid, når de unge igen udsættes for pres fra jævnaldrende, selvom de alle siger og ønsker noget andet, når de forlader os. Mange af de unge vil og kan fortsætte med arbejdspraktik og kontaktperson efter udskrivning af "På Rette Vej", og det ville være naturligt at fortsætte et samarbejde mellem den unge, det professionelle netværk og det private netværk i et eller andet omfang.

Den individuelle indramning og hensynstagen vil også andre, end lige de adfærdsforstyrrede unge, kunne have stor gavn af. Her tænkes specielt på gruppen af unge med selvskadende ad-

færd, angstproblematikker, spiseforstyrrelser og depression.

Overvejelser om at sætte endnu tidligere ind overvejes løbende, altså inden de unge bliver så vanskelige, at de ikke længere kan håndteres i deres skoleklasse. Hvis dette skete ville de i stedet for eneundervisning have deres klasse som skoletilbud i et PRV-forløb.

Helt grundlæggende tror vi begge på, skoleleder og psykolog i "På rette Vej", at de professionelles vedholdenhed og glæde ved arbejdet med de unge mennesker, er det, der smitter og planter sig til håb hos såvel den unge som hos det private netværk.

Referencer

- Carr, Alan (2006): *The Handbook of Child and Adolescent Clinical Psychology*. Second edition by Routledge.
- Berliner, Peter & Soberón, Elena de Casas (2011): Inklusion i foranderlige fællesskaber – et community psykologisk perspektiv. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift* / 48. årgang / 03 – 2011.
- Lov om Social Service: kapitel 11
- Mortensen, Stærmose og Vestergaard (2008): Implementering af familierådslagning. Servicestyrelsen
- Petersen, Cathrine Møller (2011): Pædagogisk psykologisk arbejde med kriminelle unge. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift* / 48. årgang / 05 – 2011.
- Petersen, Jette (2006): Myter og realiteter i forhold til sammensætning af elever i specialklasserne – hvad stiller vi op med de adfærdsforstyrrede børn og unge? *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift* / 43. årgang / 2/ April/2006. (kan læses på www.jettepetersen.dk)
- Rogers, Carl (1951): *Client-centered therapy: its current practice, implications and theory*. London: Constable.
- Seligman, Martin (2004b): *Lykkens psykologi*. Ashehoug.
- Servicebogen §19, stk 3
- Stallard Paul (2007): *Vejledning til Gode tanker – Gode følelser 2007*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Ungdomskommissionen (2009): *Indsatsen mod ungdomskriminalitet*, Betænkning nr.1508. Justitsministeriet.
- Villadsen, Kasper (2003): *Det sociale arbejde som befrielse*. I: Järvinen & Mikmeyer, N. (red.), *At skabe en klient*. s.192-226. Hans Reitzel Forlag.
- White, Michael (2007): *Kort over narrative landskaber*. København: Hans Reitzels Forlag.